

การออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า กลุ่มจักสานไม้ไผ่ บ้านดงเย็น

กฤษฎา คูพันธุ์ง

สาขาวิชาออกแบบบรรจุภัณฑ์ คณะศิลปกรรมและออกแบบอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

Email: krissada.work@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า สำหรับกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลภาคสนามที่เกี่ยวข้อง ทั้งประวัติความเป็นมา และการก่อตั้งกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น และทำการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทางกลุ่มสามารถขึ้นรูปและบรรจุสินค้าเองได้ รวมถึงตราสินค้าที่สื่อถึงหมู่บ้านดงเย็น โดยมีการตรวจสอบประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่าน จนได้รูปแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่ดีที่สุด นอกจากนี้ยังมีการทดสอบการปิดผนึกบรรจุภัณฑ์ในลักษณะที่กลุ่มผู้ผลิตเครื่องจักสานสามารถผนึกเองได้ ได้แก่การผนึกด้วยเทปใส การผนึกด้วยลวดเย็บกระดาษ และการผนึกด้วยความร้อน โดยในการทดสอบได้ใช้ตัวอย่างการทดสอบ ทั้งสามวิธีจำนวน 90 ตัวอย่าง แบ่งเป็นวิธีการผนึกแบบละ 30 ตัวอย่าง และนำไปทดสอบในถังทดสอบความชื้นชนิดพ่นฝอยตัวอย่างละ 10 นาที ปรากฏผลว่าวิธีที่ดีที่สุดในการผนึกบรรจุภัณฑ์ คือการผนึกด้วยความร้อน

ในการประเมินความพึงพอใจในรูปแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่ออกแบบขึ้นมา ใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ซื้อสินค้าเครื่องจักสาน และของที่ระลึกจำนวน 100 คน โดยแจกแบบสอบถาม ณ บริเวณร้านค้าของที่ระลึกใกล้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง ปรากฏผลระดับคะแนนความพึงพอใจของผู้ซื้อสินค้าที่มีต่อตราสินค้าที่พัฒนาขึ้น เท่ากับ 4.47 ถือว่าอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก และความพึงพอใจของผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น เท่ากับ 4.48 ถือว่าอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

คำสำคัญ : บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า ผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น

Packaging Design and Branding for Baan Dong Yen Bamboo Products

Krissada Dupandung

Packaging Design Department, Faculty of Fine Arts and Industrial Design,

Rajamangala University of Technology Isan

Email: krissada.work@gmail.com

Abstract

This research aimed to design packaging and trademark the wickerwork group of Ban Don Yen, Nong Han District, Udon Thani Province. The researcher investigated the information from fieldwork related to the history as well as the established the wickerwork group of Ban Don Yen, and designed packaging which could be formed to and contain the products, as well as establish trademarks that could communicate to Ban Don Yen. The packaging and trademarks were evaluated by 3 experts in design to develop the best of packaging and trademark pattern. Furthermore, the packaging sealing techniques were developed for the wickerwork group which could be handled to seal themselves namely, a clear adhesive tape sealing technique, a staple sealing technique and a hot sealing technique were examined with 30 samples per each sealing technique, totaling 90 samples. The samples were examined for moisture testing by spraying the samples in the tanks for 10 minutes. The result showed a hot sealing technique has been the best technique for sealing packaging. The satisfaction evaluation of packaging and trademark pattern design was conducted by 100 people, who were the consumers purchasing the wickerwork as souvenirs. They were distributed the questionnaire at the souvenir shops near Ban Chiang Museum. The results found the satisfaction of buyers towards the developed trademark was at 4.47 with a high satisfaction level, and the satisfaction of buyers towards developed packaging was 4.48, at a high satisfaction level.

Keywords: Packaging, trademark, wickerwork

บทนำ

บ้านดงเย็น เป็นหมู่บ้านที่อยู่ไม่ห่างจากบริเวณแหล่งโบราณคดีบ้านเชียงมากนัก การทำเครื่องจักสานจากไม้ไผ่ ในบริเวณบ้านดงเย็นนี้มีมานานมากแล้ว คาดว่าทำเครื่องจักสานสำหรับจับสัตว์น้ำ เช่น ข้องใส่ปลา ไซดักปลา มาตั้งแต่สมัยยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการจัดเก็บเครื่องจักสานประเภท ไซดักปลาไว้ ไว้ในคลังของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเชียง แสดงให้เห็นมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์มีเทคโนโลยี และการทำมาหากินที่พึ่งพาวัสดุที่หาได้จากสภาพแวดล้อมนั่นเอง การทำงานจักสานนั้นได้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งวัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียวก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เครื่องจักสานประเภทกระติบข้าวนั้น นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย

บริเวณบ้านดงเย็นมีการทำงานจักสานกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ ถ่ายทอดให้แก่ลูกหลาน จนเป็นที่รู้จักว่าหมู่บ้านแห่งนี้ทำเครื่องจักสานกันมาก และขายให้แก่หมู่บ้านข้างเคียงโดยอาจมีผู้มารับซื้อบ้าง ต่อมาชาวบ้านจึงรวมตัวกันตั้งกลุ่มจักสานกระติบข้าวบ้านดงเย็นขึ้นเมื่อประมาณ ปีพ.ศ. 2542 เป็นต้นมา และปัจจุบันมีสมาชิกจำนวน 40 คน 40 ครอบครัว เครื่องจักสานที่ทางกลุ่มผลิต คือกระติบข้าวเป็นหลัก และได้ดัดแปลงวิธีการทำกระติบข้าว ไปทำผลิตภัณฑ์อื่นๆ ที่คล้ายกัน ได้แก่ กล้องทึบชุดกะร่ำ กระจาดวางผลไม้ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ที่มีการตอบรับจากตลาดได้แก่ กระติบข้าวและกระจาดผลไม้ นอกจากนี้ทางกลุ่มยังมีการผลิตเครื่องจักสานขนาดเล็กเพื่อขาย และมีการเปิดร้านสำหรับขายเครื่องจัก

สานของตนเองบริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์สถานบ้านเชียง โดยจะขายให้นักท่องเที่ยว

การดำเนินการผลิตเครื่องจักสานเพื่อขายให้นักท่องเที่ยวที่ทางกลุ่มจักสานบ้านดงเย็นยังไม่มีตราสินค้าที่บ่งบอกเอกลักษณ์ของกลุ่ม และไม่มีบรรจุภัณฑ์เพื่อปกป้องและให้ข้อมูลของสินค้าที่เหมาะสม สำหรับใช้ในการจัดจำหน่าย ทำให้ผู้ซื้อหรือนักท่องเที่ยว ไม่สามารถแยกแยะสินค้าของทางกลุ่มออกจากสินค้าของคู่แข่ง แม้ผู้ซื้อจะมั่นใจในคุณภาพของสินค้าเครื่องจักสานของทางกลุ่ม แต่ขาดความเชื่อมั่น ณ จุดขาย จากประเด็นปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า สำหรับกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้เกิดความแตกต่างจากกลุ่มจักสานอื่น และเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าโดยอาศัยเทคนิควิธีการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ด้วยกระบวนการที่ง่าย อาศัยเทคโนโลยีอย่างง่าย ที่สมาชิกกลุ่มสามารถทำได้เอง เพื่อเป็นพื้นฐานไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า สำหรับกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

1. วิธีการดำเนินการวิจัยขั้นออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น

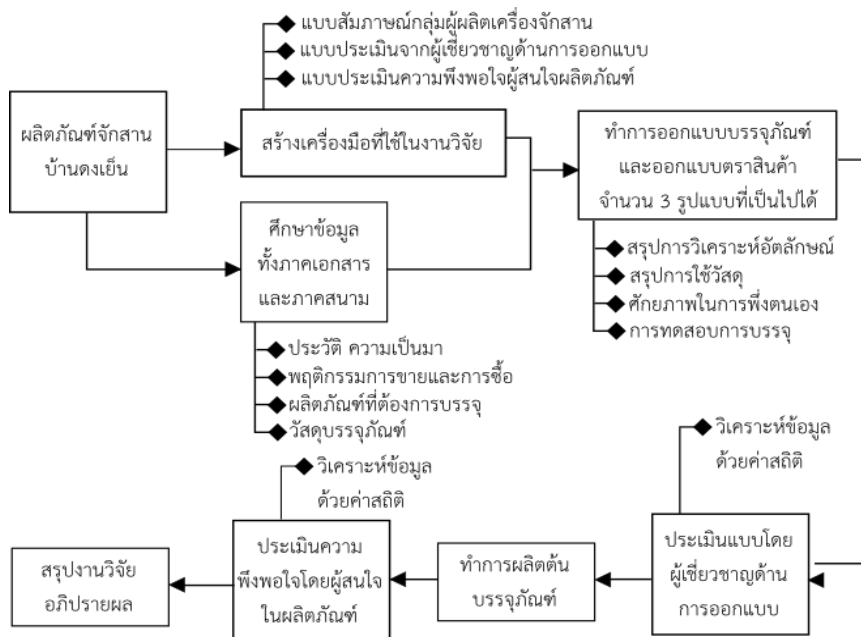
ในขั้นตอนการออกแบบบรรจุภัณฑ์ และตราสินค้า กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น การเก็บรวบรวมข้อมูล มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภาคเอกสารและภาคสนาม โดยการเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้จะใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น ประวัติความเป็นมา กรรมวิธีการผลิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มจักสาน

เมื่อได้ข้อมูลต่างๆแล้วจึงทำการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า และนำไปประเมินแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ในด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่านเพื่อให้ได้แบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่ดีที่สุด

2 วิธีการดำเนินการวิจัยขั้นการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มผู้ซื้อสินค้าที่มีต่อบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่ออกแบบใหม่ กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น

วิธีการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้คือการนำแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าที่ได้รับการออกแบบและประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ มาประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่กลุ่มผู้สนใจในผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น จำนวน 100 คน

ภาพที่1แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการ

เน้นความเป็นวัฏจักรขององค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ผลการวิจัย

การออกแบบตราสัญลักษณ์ จะใช้แนวคิดในเรื่องภูมิประเทศซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นมากที่สุด ในส่วนของพื้นที่ที่มีต้นยางอยู่ล้อมรอบ ประกอบกับสถาปัตยกรรมแบบภาคอีสานที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ หรือ เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการจักสานในแบบฉบับของชาวอีสาน ในการออกแบบตราสัญลักษณ์ตัวแทนของกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น จากการสัมภาษณ์ประธานกลุ่มสรุปได้ว่า ชื่อแบรนด์สินค้าจะใช้ชื่อ

“ดงยางดงเย็น” ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น และรวมกลุ่มหมู่บ้านดงยาง เข้าไปด้วย เพราะเป็นหมู่บ้านเดียวกัน แต่มีการแยกหมู่ให้แตกต่างกันเท่านั้น ดังนั้น ทั้งสามแนวทางในการออกแบบตราสัญลักษณ์ จะใช้คำว่า “ดงยางดงเย็น” เป็นแบรนด์ทั้ง 3 แนวทาง ได้แก่

แนวทางที่ 1 การใช้ภูมิประเทศเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีต้นยางเรียงรายไปยังหมู่บ้าน ด้านล่างเป็นภูมิประเทศสูงต่ำ ใช้ลักษณะของเส้นให้รู้สึกถึงงานจักสานแบบพื้นบ้าน

ดงยาง ดงเย็น

ภาพที่ 2 แบบตราสัญลักษณ์สื่อถึงภูมิประเทศ ใช้ลักษณะความสมดุลแบบ 2 ข้างไม่เท่ากัน แนวทางที่ 2 ใช้แนวคิดด้านการออกแบบเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมเป็นหลัก และใช้ลักษณะของต้นยางที่เป็นภาพในลักษณะตัดทอนความจริง

ดงยาง ดงเย็น

ภาพที่ 3 แบบตราสัญลักษณ์สื่อถึงสถาปัตยกรรมแบบอีสาน ลักษณะสมดุลสองข้างเท่ากัน แนวทางที่ 3 การใช้ภูมิประเทศเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีต้นยางล้อมรอบ ใช้ลักษณะของงานจักสานสื่อถึงงานหัตถกรรมจักสานโดยตรง

ดงยาง ดงเย็น

ภาพที่ 4 แบบตราสัญลักษณ์สื่อถึงเครื่องจักสาน ลักษณะสมดุลสองข้างเท่ากัน

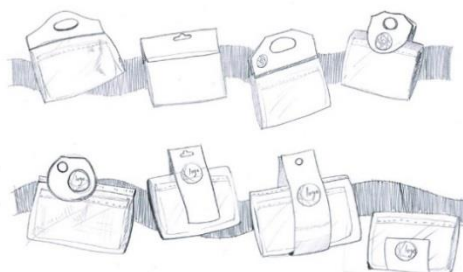
จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ เกี่ยวกับตราสินค้า ได้สรุปแบบที่ดีที่สุด ได้แก่แนวทางที่ 3 โดยสามารถสื่อถึงสินค้าจากหัตถกรรมจักสานและภูมิประเทศบ้านดงเย็นไปได้พร้อมกัน

เน้นความเป็นวัง ปู่กลึงของค์ความรู้อยู่ที่คนธรรมดาให้ใช้ดี เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

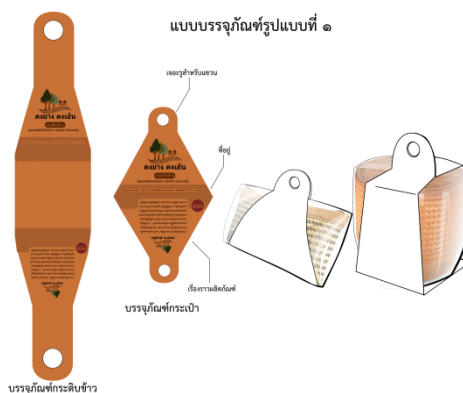

ภาพที่ 5 แสดงลักษณะตราสินค้าที่ได้รับเลือกจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจความต้องการของกลุ่มผู้ผลิตเกี่ยวกับชนิดของผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาบรรจุและวางขาย โดยทางกลุ่มต้องการให้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ 2 ชนิดคือ กระติบข้าว และ กระเป๋าสตางค์ ดังนั้นในการออกแบบบรรจุภัณฑ์จึงได้ออกแบบให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ทั้ง 2 ชนิดนี้ โดยเน้นที่การเลือกใช้วัสดุจะต้องเป็นวัสดุที่หาซื้อได้ง่าย ราคาไม่แพงจนเกินไป และทางกลุ่มสามารถทำการผลิตบรรจุภัณฑ์ และ ฝึกได้ด้วยตนเอง เป็นการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงเลือกบรรจุภัณฑ์เป็น ถุงพลาสติกมาตรฐาน และฉลากที่ออกแบบขึ้นให้สามารถวางขายสินค้า และสร้างความจดจำให้แก่ผู้ซื้อ ทั้งยังช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่สินค้าอีกด้วย โดยขั้นตอนการออกแบบได้มีการออกแบบหลายแนวทางและมีการสรุปแนวทางที่ดีที่สุด โดยประเมินจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบดังนี้

ภาพที่ 6 แสดงลักษณะการทำแบบร่างแนวคิดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ภาพที่ 7 ภาพบรรจุภัณฑ์แบบที่ 1 เป็นลักษณะสายรัดผลิตภัณฑ์และนำเสนอข้อมูลไปในตัว สามารถหิ้วและแขวนได้

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ภาพที่ 8 ภาพบรรจุภัณฑ์แบบที่ 2 สามารถโชว์สินค้าได้รอบตัว มีส่วนปิดบังเล็กน้อย นำเสนอข้อมูล มีลักษณะเป็นหุกระเป๋

ภาพที่ 9 ภาพบรรจุภัณฑ์ลักษณะเป็นเข็มขัดรัดตัว ผลิตภัณฑ์ ปิดบังผลิตภัณฑ์เล็กน้อย มีความประหยัด

สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ พบว่าแบบบรรจุภัณฑ์แบบที่ 2 มีคะแนนมากที่สุด ผู้ซื้อสามารถที่จะมองเห็นสินค้าได้ชัดเจน เนื่องจากผลิตภัณฑ์จกสานนั้น มีวิธีการเลือกซื้อที่ไม่เหมือนกับผลิตภัณฑ์ชนิดอื่นๆ กล่าวคือผู้ซื้อจะต้องได้เลือกและพิจารณาสินค้าจากตัวสินค้าเป็นหลักกว่ามีความสวยงาม ประณีตเพียงใด จึงจำเป็นต้องใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถโชว์สินค้าได้มากที่สุด

อย่างไรก็ตาม พลาสติกยังมีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่ง คือการป้องกันความชื้นได้ดี จึงป้องกันไม่ให้เกิดผลิตภัณฑ์จกสานที่อยู่ภายในเกิดราดำได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการออกแบบหลากหลายให้เป็นลักษณะกระเป๋ โดยมีหูหิ้ว มีส่วนในการแสดงตราสัญลักษณ์ชัดเจน บอกชนิดของสินค้า แหล่งที่มาของผลิตภัณฑ์ และนำเสนอเรื่องราวของบรรจุภัณฑ์ ซึ่งใช้วัสดุกระดาษกราฟ สีน้ำตาลอ่อน เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ต่อสินค้า สื่อถึงงานหัตถกรรม และกลุ่มผู้ผลิตสามารถผลิตเองได้อีกด้วย เพราะเป็นรูปแบบที่ผลิตไม่ยาก

อย่างไรก็ตามในการบรรจุผลิตภัณฑ์ด้วยพลาสติกในขั้นแรกนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางในการฉีกบรรจุภัณฑ์ที่สามารถป้องกันความชื้นได้ดีที่สุดและสะดวกต่อกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จกสาน 3 แนวทางได้แก่

- 1.การฉีกด้วยลวดเย็บกระดาษ
- 2.การฉีกด้วยเทปกาวแบบใส
- 3.การฉีกด้วยความร้อน

การทดสอบการฉีก ใช้วัสดุจริงในการทดสอบ โดยนำตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ที่ฉีกด้วยวิธีต่างๆทั้ง 3 แบบ จำนวนทดสอบแบบละ 30 ตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 90 ตัวอย่าง นำมาบรรจุเครื่องตรวจวัดความชื้น จาก

ห้องควบคุมความชื้น โดยทุกหน่วยทดลอง จะมีความชื้น เริ่มต้นก่อนการทดลองมีค่า 56 ทุกหน่วยทดลอง และทำการทดสอบภายในถังสร้างความชื้นระบบฟ่นฝอยเป็นเวลา 10 นาที ต่อแต่ละแบบทดสอบ

ภาพที่ 10 ภาพการทดสอบความชื้นการฉีกบรรจุภัณฑ์ในถังสร้างความชื้นแบบฟ่นฝอย

จากการทดสอบปรากฏผลว่า การใช้วิธีการฉีกด้วยความร้อน สามารถป้องกันความชื้นได้ดีที่สุด โดยมีค่าความเปลี่ยนแปลงของความชื้นน้อยที่สุด โดยมีความชื้นอยู่ที่ 56 และไม่มีค่าความเปลี่ยนแปลงในทุกหน่วยทดลอง

ภาพที่ 11 รูปแบบบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น

จากการประเมินความพึงพอใจจากผู้สนใจผลิตภัณฑ์จักสาน จำนวน 100 คน ปรากฏผลดังนี้

วิธีการ	สแต๊ปเปิล	เทปกาวใส	เครื่องซีลล์
ความชื้นเฉลี่ย	60.9	57.03	56

ตารางที่ 1 ตารางแสดงค่าความชื้นเฉลี่ยจากการทดสอบความชื้นบรรจุภัณฑ์ ในถังสร้างความชื้นจากตัวอย่างบรรจุภัณฑ์

ตารางที่ 2 ตารางแสดงผลประเมินความพึงพอใจจากผู้สนใจในผลิตภัณฑ์ที่มีต่อตราสินค้าที่พัฒนาขึ้น

คุณลักษณะของตราสินค้า	คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
เอกลักษณ์ของบ้านดงเย็นมีความพึงพอใจ	4.41	พอใจมาก
ตราสัญลักษณ์มีความสอดคล้องกับงานหัตถกรรมจักสาน	4.50	พอใจมาก
ตราสัญลักษณ์สื่อถึงความเป็นพื้นบ้านได้	4.50	พอใจมาก
ตราสัญลักษณ์สามารถจดจำได้ง่าย	4.46	พอใจมาก
ความสวยงามของตราสัญลักษณ์โดยรวม	4.45	พอใจมาก
สัญลักษณ์สามารถสามารถแยกแยะได้ง่ายแม้มีขนาดเล็ก	4.47	พอใจมาก
ตราสัญลักษณ์สามารถแยกแยะได้ง่ายแม้พิมพ์สีเดียว	4.50	พอใจมาก
เฉลี่ย	4.47	พอใจมาก

ตารางที่ 3 ตารางแสดงผลประเมินความพึงพอใจจากผู้สนใจในผลิตภัณฑ์ที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

คุณลักษณะของตราสินค้า	คะแนนเฉลี่ย	ความหมาย
บรรจุภัณฑ์มองเห็นผลิตภัณฑ์ได้ง่าย ชัดเจน	4.46	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์เปิดนำสินค้าออกมาได้ง่าย	4.47	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์รูปทรงมีความงาม เหมาะสมกับสินค้า	4.53	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์มีการปกบนบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม	4.45	พอใจมาก
กราฟิกบนบรรจุภัณฑ์นำเสนอข้อมูลได้ครบถ้วน	4.53	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์สามารถปกป้องรอยขีดข่วนและแรงกระแทก	4.46	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์สามารถป้องกันความชื้น	4.48	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์สามารถโชว์สินค้าได้อย่างเหมาะสมจนดูขาย	4.49	พอใจมาก
บรรจุภัณฑ์ช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์	4.52	พอใจมาก
เฉลี่ย	4.48	พอใจมาก

บรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นนี้ ยังสามารถผลิตและขึ้นรูปได้ง่าย โดยกลุ่มผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น สามารถที่จะผลิตและขึ้นรูปได้เอง โดยการหาซื้อถึงพลาสติกที่มีลักษณะเป็นถุงใส ซึ่ง

ชื่อทางการขายจะเรียกว่า “ถุงแก้ว” โดยจะมีขายอยู่ทั่วไป โดยพิจารณาจาก ขนาดที่เหมาะสมกับสินค้าแต่ละชนิดได้แก่ กระติบข้าว และกระเป๋าสตางค์แบบถือ ซึ่งจะมีขนาดสัดส่วนที่

เน้นความเป็นวัง ปฏักของคความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

ต่างกัน จากนั้นนำมาผืนด้วยความร้อน และนำมาติดเข้ากับกระดาษที่เป็นลักษณะของฉลากสินค้าที่มีหูถือ ทำให้ง่ายต่อการวางโชว์สินค้า โดยการติดฉลากนี้ ใช้วิธีการเย็บลวดเย็บกระดาษ โดยจะเย็บลวดเย็บกระดาษบริเวณเหนือรอยผืนร้อนด้วยเครื่อง เพื่อป้องกันไม่ให้

ความชื้นผ่านเข้าไปบริเวณรูเจาะลวดเย็บกระดาษนั่นเอง โดยกรรมวิธีการทั้งหมด ผู้ผลิตเครื่องจักสานซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุสามารถผลิตเองได้ ตั้งแต่แรกเริ่มต้นจนกระทั่งจบกระบวนการผลิต ทั้งยังมีราคาที่ถูก และวัสดุที่หาง่ายอีกด้วย

ภาพที่ 12 แสดงลักษณะการผลิต และบรรจุผลิตภัณฑ์ลงในบรรจุภัณฑ์ ด้วยตนเองของกลุ่มผู้ผลิตเครื่องจักสาน

ภาพที่ 13 แสดงลักษณะการผลิต และบรรจุผลิตภัณฑ์ลงในบรรจุภัณฑ์ ด้วยตนเองของกลุ่มผู้ผลิตเครื่องจักสาน

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล

สรุปและอภิปรายผล

กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น เป็นกลุ่มจักสานที่รวมตัวกันโดยชาวบ้านที่ว่างเว้นจากการทำการเกษตรที่มีความชำนาญในการผลิตกระบี่ข้าว ได้รวมตัวกันตามนโยบายของรัฐ และได้รับการช่วยเหลือของหน่วยงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่ จึงผลิตผลิตภัณฑ์กระบี่ข้าวขายมาอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนี้ ผลจากการศึกษาดูงานที่หน่วยงานพัฒนาชุมชนให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ทำให้ทางกลุ่มเกิดการปรับตัวและพัฒนาผลิตภัณฑ์จนมีหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยในตำบลบ้านเชียงนั้น มีกลุ่มจักสานบ้านดงเย็นอยู่เพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น จากการศึกษาข้อมูล สามารถสรุปการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 สรุปผลการวิจัยเพื่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า

ข้อมูลเพื่อการออกแบบ ได้จากการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลในลักษณะสัมภาษณ์ โดยใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาและหาค่าความเที่ยงตรง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน โดยนำไปใช้เก็บข้อมูล สรุปได้ว่า ชาวบ้านดงเย็น ได้มีการทำเครื่องจักสานเพื่อใช้กันมานานแล้ว มีทั้งการทำเครื่องจักสานที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และสำหรับเป็นเครื่องยังชีพ เป็นอุปกรณ์ประกอบการดำรงชีวิต แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป เครื่องยังชีพต่างๆ ก็ถูกลดบทบาทลง เหลือเพียงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการบริโภคข้าวเหนียว ซึ่งคนอีสานยังนิยมใช้กระบี่ข้าวที่เป็นไม้ไผ่จักสาน เพราะมีความเหมาะสมกับการบรรจุข้าวไว้ภายในมากกว่ากล่องข้าวสมัยใหม่ ดังนั้นการทำกระบี่ข้าวจึงยังคงอยู่และมีการสืบทอดกันมากจนถึงปัจจุบัน เครื่องจักสานที่ทางกลุ่มได้ทำนั้น ส่วนใหญ่เป็นกระบี่ข้าว ต่อมาได้มีความช่วยเหลือจากภาครัฐฯ เข้ามาให้ความรู้และส่งเสริมให้มีการผลิตผลิตภัณฑ์ต่างๆ ซึ่ง

ชาวบ้านก็ได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ อันมีกระบี่ข้าวเป็นพื้นฐาน ได้แก่ กระบี่ข้าวที่มีขนาดแตกต่างจากเดิม กระบี่ข้าวที่มีการผลิตลวดลายแปลกใหม่ ตะกร้าใส่ของที่การผลิตมีลักษณะเดียวกับการทำกระบี่ข้าว กล่องทิชชูที่มีการผลิตเช่นเดียวกับกระบี่ข้าว และนอกจากนี้ยังมีการผลิตกระเป๋าสตางค์ขนาดพกพา เป็นผลิตภัณฑ์ที่กำลังจะส่งเสริมและมีความต้องการในการห่อหุ้มด้วยบรรจุภัณฑ์เพื่อขายให้แก่นักท่องเที่ยวบริเวณพิพิธภัณฑ์สถานบ้านเชียงอีกด้วย

ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่จะเกิดขึ้นทางกลุ่มต้องการบรรจุภัณฑ์ที่ราคาไม่แพง และสามารถบรรจุสินค้าได้ง่าย นอกจากนี้ยังต้องการตราสัญลักษณ์ที่สื่อถึงหมู่บ้านดงเย็นเป็นหลัก ไม่ได้อ้างอิงหมู่บ้านใกล้เคียงหรือสถานที่สำคัญเช่นที่ บ้านเชียง เพราะที่หมู่บ้านดงเย็นก็มีเรื่องเล่าที่น่าจดจำเช่นกัน

5.1.2 สรุปผลการวิจัยด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า

1) สรุปผลการออกแบบบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น ออกแบบเพื่อบรรจุผลิตภัณฑ์กระบี่ข้าวและกระเป๋าสตางค์แบบพกพา เลือกใช้วัสดุพลาสติกที่มีขายในท้องตลาดเพื่อง่ายต่อการหาซื้อของกลุ่ม และใช้วิธีการฉีกด้วยเครื่องฉีกความร้อน ซึ่งไม่ทำให้ความชื้นเข้าไปได้ ผลิตภัณฑ์จักสานที่เป็นวัสดุไม้ไผ่จึงไม่เกิดราดำในเนื้อเส้นตอกไม้ไผ่ การเลือกใช้ถุงพลาสติกและการฉีก มีการทดสอบการซึมผ่านของความชื้นและได้ผลเป็นที่น่าพอใจ นอกจากนี้ยังออกแบบส่วนด้านบนที่เป็นกระดาษแบบมีหูถือ โดยจะทำการติดลงไปบนพลาสติกด้วยวิธีใช้ลวดเย็บกระดาษทั่วไป เพราะเป็นวิธีที่กลุ่มสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ในการเย็บลวดเย็บกระดาษ จะเย็บเหนือกว่ารอยการฉีกความร้อนเล็กน้อย เพื่อไม่ให้ตัวบรรจุ

ภัณฑ์มีรูให้ความชื้นผ่านเข้าไปได้ โดยตัวบรรจุภัณฑ์ทั้งหมดจะมีราคา 1.5 บาท ถือว่ามีความประหยัดมาก เมื่อเทียบกับราคาของผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใน

2) สรุปผลการออกแบบตราสินค้า

ตราสินค้าเป็นการออกแบบโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเล่าของบ้านดงเย็น เกี่ยวกับที่มาของชื่อหมู่บ้าน ได้แก่การที่มีต้นยางขึ้นอย่างชุกชุม และมีคนเริ่มเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ต้นยางเหล่านี้เป็นที่มาของหมู่บ้าน ซึ่งเมื่อเดินผ่านเข้ามาในดงต้นยาง จะรู้สึกเย็นมากเนื่องจากป่าต้นยางมีความหนาทึบ และเย็นขึ้น จึงเรียกว่า บ้านดงเย็น ดังนั้นจึงใช้ชื่อตราสินค้าคือ “ดงยางดงเย็น” และออกแบบให้มีลักษณะสื่อถึงเครื่องจักสานเป็นองค์ประกอบด้วย

อย่างไรก็ตาม การออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสัญลักษณ์นั้นได้รับการประเมินแบบจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบจำนวน 3 ท่านและได้นำแบบที่มีคะแนนสูงสุดมาทำการผลิตและทดสอบสู่การนำไปประเมินโดยกลุ่มผู้ซื้อผลิตภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง

3) สรุปผลความพึงพอใจของผู้ซื้อที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น พบว่า ตราสัญลักษณ์สามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของบ้านดงเย็นได้ดี มีความสอดคล้องกับงานหัตถกรรมที่ทำอยู่ บ่งบอกถึงความ เป็นงานจักสานพื้นบ้านได้ดี จำง่าย มีความสวยงาม และสามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนแม้จะย่อขนาดให้ เล็กลงหรือใช้การพิมพ์เพียงสีเดียว โดยมีคะแนนเฉลี่ย ของแต่ละข้อ อยู่ที่ 4.47 หมายถึงมีความพึงพอใจใน ระดับมาก ในส่วนของบรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ สามารถมองเห็นได้ชัดเจนดีมาก บรรจุภัณฑ์สามารถ นำสินค้าออกได้ง่าย มีความเหมาะสมกับรูปทรงของ สินค้า กราฟิคนบรรจุภัณฑ์มีความสวยงามและมี ข้อมูลครบถ้วนดี สามารถป้องกันรอยขีดข่วนและ ความชื้นได้ดีมาก สามารถโชว์สินค้า ณ จุดขายและ ช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าได้ดี โดยคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.48

หมายถึงมีความพึงพอใจมาก

ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์จักสาน กลุ่มจักสานบ้านดงเย็น อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เน้นปกป้องสินค้าได้ โดยมีการทดสอบการป้องกันความชื้นในบรรจุภัณฑ์พบว่าสามารถป้องกันความชื้นได้ดี บรรจุภัณฑ์สามารถรักษาสภาพของผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายในให้มีคุณลักษณะเช่นเดิมได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ปูนคงเจริญ และสมพร คงเจริญเกียรติ (อ้างใน ปารรณาสิริสานต์ และคณะ, 2559) กล่าวว่าผลิตภัณฑ์อาหารใดๆ จะประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของตลาดนั้น จำต้องการควบคุม คุณภาพตั้งแต่วัตถุดิบ ขั้นตอน ระหว่างการแปรรูป และการบรรจุ นอกจากนี้ยังต้องมี มาตรการควบคุมการ เก็บรักษา และการจัดส่งเพื่อให้ คุณภาพผลิตภัณฑ์ที่ผลิต และจัดส่งแต่ละครั้งมี คุณภาพอย่างคงที่ ถ้าสามารถควบคุมคุณภาพ ผลิตภัณฑ์ได้อย่างแน่นอน และสม่ำเสมอแล้ว โอกาสที่บรรจุภัณฑ์จะช่วยส่งเสริม ทางด้านการตลาดจะมี ประสิทธิภาพสูง ซึ่งจะเป็นไปตามสัจธรรม “บรรจุภัณฑ์ ไม่สามารถเพิ่มคุณภาพของ สินค้าแต่สามารถเพิ่ม คุณค่าของสินค้าได้ (ปารรณาสิริสานต์ และคณะ, 2559) และ ฤชณา สิกขมาน ได้กล่าวว่า ผู้บริโภค ต้องการบรรจุภัณฑ์ที่สามารถป้องกันสินค้าจากสิ่ง ต่างๆภายนอกและการป้องกันหรือรักษาคุณภาพ สินค้าภายในไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังต้องการฉลาก และข้อมูลของอาหารที่ครบถ้วนและชัดเจน (ฤชณา สิกขมาน. มปป.)

บรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นนั้นสามารถสร้างความจดจำให้แก่ผู้พบเห็นได้เป็นอย่างดี เพราะยังไม่มี เครื่องจักสานของกลุ่มจักสานใดที่วางขายในบริเวณนี้ และมีบรรจุภัณฑ์คล้ายคลึงกัน ทำให้ผู้ซื้อสามารถ แยกแยะได้ทันที ทั้งความเป็นเอกลักษณ์ของบรรจุ ภัณฑ์และตราสินค้า สอดคล้องกับ รจนา จันทราสา

และ ภาณุ พัฒนปณิธิพงศ์ ที่กล่าวว่า ผู้บริโภคมีความต้องการในด้านการใช้งาน และง่าย สะดวก เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาคือรูปแบบในภาพรวม ความเรียบง่าย และสร้างความจดจำได้ดี (รจนา จันทราสา และ ภาณุ พัฒนปณิธิพงศ์, 2554) สอดคล้องกับ พิเศษภู คุนวลโรตม์ ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์ (Identity) เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองเห็นตนเอง และการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่างนั้นคือเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือ การระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกับกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร และ “ฉันเป็นใคร” (พิเศษภู คุนวลโรตม์, 2546:306-307) นอกจากนี้บรรจักษ์ณ์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานที่พัฒนาขึ้น ยังออกแบบในลักษณะใช้โทนสีให้สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สีน้ำตาล อันเนื่องจากการใช้วัสดุกระดาดคราฟ สีน้ำตาล ให้เกิดความรู้สึกถึงความเก่าแก่ และเป็นเอกลักษณ์หนึ่งของงานศิลปหัตถกรรม ดันจะส่งผลต่อความรู้สึกของผู้ที่ชอบงานหัตถกรรมและสามารถแสดงเอกลักษณ์ของงานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าได้อีกทางหนึ่ง จัดเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ให้แก่สินค้าอีกอย่างหนึ่งด้วย ซึ่งจะไม่ทำให้ต้นทุนของการบรรจุแพคเกจจิ้งไป จะทำให้เป็นผลดีต่อกลุ่มผู้ผลิตเองในเรื่องต้นทุน อย่างไรก็ตาม Dwinita ได้กล่าวเกี่ยวกับงานหัตถกรรมชาวบ้านกับการขายว่า การนำสินค้าหัตถกรรมออกสู่ตลาดภายนอกได้นั้น ปรากฏอย่างชัดเจนเมื่อไม่นานนัก ช่างฝีมือจำนวนมาก ผลิตสินค้าออกมาไม่แตกต่างกัน รวมถึงขาดการควบคุมกรรมวิธีการผลิต ซึ่งสิ่งเหล่านั้นเกี่ยวข้องโดยตรงกับยอดขาย ดังนั้นคุณภาพ

ของงานย่อมขึ้นอยู่กับความประณีตของงานหัตถกรรมนั้นๆ และจะกลายเป็นผู้นำในการขายรวมถึงครองตลาดชั้นสูง(กฤษฎา คูพันธุ์ง, 2558:39)

นอกจากนี้การออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าผลิตภัณฑ์จักสานบ้านดงเย็น ยังยึดหลักการที่ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเอง โดยกรรมวิธีการออกแบบคำนึงถึงวิธีการ และกำลังการผลิตของกลุ่มชาวบ้านดงเย็นที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มจักสาน ดังนั้นจะพบว่าบรรจุภัณฑ์จะมีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน เพราะต้องการให้ทางกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น สามารถที่จะผลิตเอง และจำหน่ายเอง เพื่อเป็นการปรับตัวสู่ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง และการพึ่งพาตนเอง นอกจากนี้ยังต้องปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปลี่ยนไป ซึ่งการท่องเที่ยวนี้เองที่จะทำให้การขายสินค้าหัตถกรรมแขนงนี้มีอายุยืนยาวต่อไปด้วย เช่นเดียวกับ Yazdani (อ่างใน กฤษฎา คูพันธุ์ง) กล่าวว่าพบว่าการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมที่พัฒนารายได้ในโลกปัจจุบัน และพื้นที่ส่วนใหญ่ของโลก การท่องเที่ยวนี้เป็นเสมือนปัจจัยของการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ เมื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความเจริญมากขึ้นก็เท่ากับเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นผลกระทบที่สอดคล้องกันอย่างเห็นได้ชัด ปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรม นักท่องเที่ยวก็ต้องการสิ่งของต่างๆ ทั้งของที่สามารถใช้ได้ และ ของที่ระลึก ซึ่งเขาเหล่านั้นมักเลือกซื้องานฝีมือและงานศิลปะ(กฤษฎา คูพันธุ์ง, 2558:39) นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีผลผลักดันให้เกิดการสร้างงานศิลปะพื้นบ้าน การถ่ายทอดและการสืบทอดงานศิลปะเหล่านั้นสอดคล้องกับวิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ กล่าวว่า ช่างพื้นบ้านจึงมีความสำคัญในการสืบทอดการช่างพื้นบ้านของไทยให้ดำรงสืบไป(วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ, 2539)

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาและออกแบบบรรจุภัณฑ์ มุ่งเน้นศึกษาความเป็นไปได้และศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตเป็นหลักในการออกแบบ เนื่องจากการออกแบบบรรจุภัณฑ์สามารถทำได้หลายระดับ แต่สำหรับงานวิจัยนี้เป็นการตั้งเป้าหมายเพื่อเลือกหารวมถึงออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ทางกลุ่มจักสานบ้านดงเย็น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุให้สามารถผลิต และจำหน่ายได้ด้วยตนเอง โดยผลิตภัณฑ์ทางกลุ่มสามารถผลิตเองได้ทุกขั้นตอน สถานที่ขายนั้นทางหน่วยงานราชการได้จัดสรรร้านเพื่อจัดจำหน่ายไว้ให้ทางกลุ่มโดยเฉพาะได้แก่บริเวณซื้อขายของฝากใกล้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเชียง จึงเหลือเพียงบรรจุภัณฑ์ที่ชาวบ้านไม่รู้วิธีการผลิต ดังนั้นจึงใช้แนวคิดในการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก ทำให้บรรจุภัณฑ์มีลักษณะที่ผลิตได้ง่าย และเน้นการโฆษณาสินค้า หากทางกลุ่มสามารถควบคุมการผลิตได้มากขึ้น และมีกลุ่มผู้บริหารที่มีศักยภาพ ก็สามารถพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงามมากกว่านี้ได้เช่นกัน

References

- Chandhasa R. & Pattanapanithipong, P. .
(2011) The Development of Logo
and package of Community
Enterprise for Processed
Agricultural Products: A Case Study
of Palm Sugar in Bang Khonthee
District, Samut Songkhram Province
- Dupandung, K. (2015). The Isan Basketry
Database System For Local
Product Design. Pisanulok: Naresuan
University.
- Dupandung, K. (2016). Package Design,
Natural and Paper Material.
Nakhonratchasima: Rajamangala
University of Technology Isan
- Dwinita, L.(n.d.) UNCOVERING THE GREEN
GOLD OF INDONESIA, Netherlands:
Faculty of Architecture and Building
Eindhoven University of Technology
(TUE) Eindhoven, The Netherlands
- Khoonwarot, P. (2003) Identity and Process
for HIV. Infected person. Bangkok :
Sirinton Center for Anthropology
- Leesuan, W. (2532) Basketry in Thailand.
Bangkok : Odeonstore
- Sikaman, K.(n.d.) , The Development of
Packaging Design for Dried Banana :
A Case study of BanGatum's Dried
banana, Phitsanulok

เน้นความเป็นวัช ปลูกฝังองค์ความรู้ ยึดมั่นคุณธรรมให้เชิดชู เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่สากล